

Opcat-inspektion av Polismyndigheten, polisregion Syd, arresten Oskarshamn, den 1 november 2016

Inspektionens genomförande

På uppdrag av JO Cecilia Renfors genomförde föredraganden Lars Olsson tillsammans med föredraganden Elisabeth Sjöblom (protokollförare) den 1 november 2016 en förannmäld inspektion av Polismyndigheten, polisregion Syd, arresten Oskarshamn. Arresten var stängd vid inspektionstillfället.

Inspektionen inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av gruppchefen för arrestverksamheten vid polisområde sydöstra Götaland, Mathias Örtendahl, och arrestvakten Peter Annerbrink. Därefter förevisades arrestlokalen. En översiktlig granskning gjordes av omhändertagande- och arrestantblad, tillsynsblad, avvisiteringsblad och blankett för säkerhetsbedömning. Inspektionen avslutades med en sammanfattande genomgång med Mathias Örtendahl.

Syftet med inspektionen

Inspektionen är en del av JO:s verksamhet att fullgöra de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan enligt det fakultativa protokollet den 18 december 2002 till Förenade nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (Opcat-verksamheten). Denna verksamhet har under 2016 ett fokus på information om rättigheter till frihetsberövade.

Uttalande av JO Renfors med anledning av inspektionen

Protokollet innehåller avslutningsvis uttalanden av JO Cecilia Renfors.

lakttagelser och upplysningar vid inspektionen

Organisation

Arresten ligger i polishuset i Oskarshamn och har fyra tillnyktringsceller och sex anhållningsceller. Arresten har tidigare varit öppen dygnet runt men är sedan april 2016 endast öppen fredagar kl. 15.00 till söndagar kl. 23.00. Vid övriga tider förs frihetsberövade till arresten Västervik eller Kalmar. Det är ca sju mil till både Västervik och Kalmar från Oskarshamn. Målet är att arresten

ska vara öppen dygnet runt, dock har inget beslut fattats i frågan. När arresten stänger på söndagarna körs anhållna till Kalmar för en eventuell häktesförhandling. Det är arrestpersonalen som genomför transporter.

Under perioden januari till oktober 2016 har 224 frihetsberövade tagits in i arresten. Av dessa var 49 personer omhändertagna med stöd av lagen om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB). Det finns inte någon tillnyktringsenhet i Oskarshamn. Polismyndigheten genomförde en egenkontroll av arresten 2016.

Bemanning och kompetens

Bemanningen består av arrestvakter anställda av Polismyndigheten. En tjänstgör på heltid och två på deltid. Därutöver finns cirka tio timanställda arrestvakter som rings in vid behov. Ensamarbete förekommer inte och det finns alltid två arrestvakter i tjänst. Nattetid kan det förekomma att polispersonal saknas i Oskarshamn. Polisen i Hultsfred har då ansvar även för Oskarshamn. Dag- och kvällstid finns oftast utredare på plats i Oskarshamn. I arrestvakternas arbetsuppgifter ingår, utöver de dagliga arbetsuppgifterna i arresten, även bevakning av intagna som förts till sjukhus. Arrestvakterna är obeväpnade men bär handfängsel och larm. Arrestintaget saknar kameraövervakning.

Det har sedan tidigare funnits flera lokala utbildningar för arrestpersonal inom myndigheten. I polisregion Syd ges nyanställda arrestvakter tre veckors utbildning i avvaktan på kursstart för den nationella arrestvaksutbildningen. All arrestpersonal i Oskarshamn, även timanställda, har utbildning för arbetet i arresten.

I arrestvakternas utrymme finns en pärm som bl.a. innehåller tjänsteföreskrift för arrestverksamheten och skriftliga rutiner för det dagliga arbetet i arresten.

Celler, materiella förhållanden m.m.

Celler

I anhållningscellerna finns en väggfast brits, bord och en bänk. Persiennerna är alltid nedvinklade. Fönstren vetter mot polisens innergård där beslagtagna fordon är uppställda. I tillnyktringscellerna finns endast en galonmadrass på golvet samt en vattenautomat. Man undviker att placera LOB-omhändertagna i anhållningscellerna. Dusch- och toalettutrymmen finns i korridoren. Cellerna gav ett rent intryck.

Alla anhållna får av säkerhetsskäl byta om till enfärgade collegebyxor och tröja som tillhandahålls av Polismyndigheten. Byxorna saknar snodd i midjan. Anhållna tilldelas även lakan och örngott.

Intagna serveras uppvärmda färdigrätter till lunch och middag. Frukost görs av arrestpersonalen.

Personalen framförde att man är missnöjd med städningen, vilket har framförts till ledningen. Städningen sköts av ett städbolag. Vid inspektionstillfället uppmärksammades JO:s personal på att golven i korridorerna hade ingrodd smuts.

Dubbelbeläggning

Dubbelbeläggning förekommer inte och det är ovanligt att arresten är fullbelagd.

Utomhusvistelse

Enligt ett beslut av chefen i polisregion Syd måste arrestföreståndaren se till att det finns rutiner och bemanning för att garantera samtliga anhållna utevistelse minst en timme per dygn även när arresten är fullbelagd (dnr A500.337/2015).

Arresten har två rastgårdar med en golvyta om vardera cirka 20 kvadratmeter. Innerväggarna är av trä och utmed ena långsidan finns ett galler som medger utsikt mot ett buskage. Taket är försett med galler och skydd mot nederbörd. När en intagen befinner sig på rastgården sker tillsyn genom en större glasruta på dörren till rastgården. Rastgårdarna gav ett luftigt intryck med bra ljusinsläpp.

Enligt personalen försöker man förmå rökare att gå ut på rastgården efter varje måltid. Det finns även ett informationsblad, på svenska och engelska, om dagliga rutiner uppsatt i anhållningscellerna där det bl.a. framgår att det ges möjlighet till rökning efter varje måltid. Även intagna som inte röker får komma ut på rastgården under en timme om de själva vill.

Ankomsten till arresten

Förmansprövning och avvisitering

Förmansprövning sker på distans från Kalmar där de inre befälen är placerade. Han eller hon kontaktas via telefon av den ingripande polispatrullen och har ingen direktkontakt med den frihetsberövade utan enbart med patrullen. Vid förmansprövningen görs bl.a. en bedömning av om den intagne kan sättas in i en cell, friges eller föras till sjukhus. Normalt sätts ingen in i en cell innan förmansprövningen är klar. Undantag görs för intagna som är väldigt våldsamma. Detta är dock extremt ovanligt.

Avvisiteringen genomförs av arrestpersonalen i arrestintaget. Män avvisiteras i arrestintaget medan kvinnor avvisiteras av kvinnlig personal i en cell.

Ungdomar under 15 år sätt inte in i en cell. Ungdomar mellan 15 och 18 år kan placeras på en bänk i arrestintaget eller i ett förhörssrum i avvaktan på att vårdnadshavare och/eller socialtjänsten kommer dit. Det är ovanligt att personer som omhändertagits med stöd av lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) eller med stöd av lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) placeras i arresten i avvaktan på vidare transport.

Inskrivning och säkerhetsbedömning

Enligt Polismyndighetens föreskrifter och allmänna råd om polisarrestorer ska en säkerhetsbedömning göras av varje person som tas in i en arrest (1 kap. 6 § PMFS 2015:7, FAP 102-1). Bedömningen ska göras så snart som möjligt efter intagningen och den ska dokumenteras.

Det är polispatrullen som genomför inskrivningen. Den intagne tillfrågas bl.a. om sjukdomar, skador och behov av läkemedel, vilket dokumenteras på omhändertagande- eller arrestantbladet. Säkerhetsbedömningen dokumenteras av polispatrullen på Polismyndighetens blankett för säkerhetsbedömning. Blanketten faxas till inre befäl i Kalmar som fastställer säkerhetsbedömningen och beslutar om tillsynsfrekvens som noteras på säkerhetsbedömningsblanketten.

Om en frihetsberövad bedöms suicidal kan denne fråntas samtliga klädesplagg vilket dock är ovanligt. I de fall intagna fråntagits kläder görs en notering på tillsynsbladet. De får oftast en filt att skylla sig med. Inre befäl kan även besluta om ständig tillsyn, att personen ska köras till psykakuten i Västervik eller att ambulans ska tillkallas för bedömning.

Tillsyn

Gripna och anhållna ses normalt till varje timme dygnet runt. LOB-omhändertagna ses normalt till var femtonde minut. Tillsyn sker oftast genom glasrutan på celldörren. Att tillsyn har utförts dokumenteras på tillsynsblad som förs manuellt. Vid behov av tätare tillsyn tas extra personal in. Vid ständig tillsyn hålls celldörren på glänt och tillsyn sker genom att arrestpersonal är placerad i korridoren utanför cellen.

Dokumentation

Vid granskningen av tillsynsblad avseende gripna och anhållna kom det fram att statusnoteringarna generellt var bra. Det framgick även om intagna fått komma ut på rastgården. I några fall saknades notering om status under flera timmar nattetid och som mest under sju och en halv timme. Det fanns inget att anmärka på avseende dokumentationen över tillsynen av LOB-omhändertagna.

Vid granskningen av säkerhetsbedömningsblanketter saknades i flera fall uppgift om det inre befälet tagit del av säkerhetsbedömningen. Vidare kom det fram att säkerhetsbedömningsblanketten började användas först i augusti 2016. I ärenden där frihetsberövandet ägt rum före augusti 2016 saknades notering om tillsynsfrekvens. I ett ärende fanns en notering om ständig tillsyn på säkerhetsbedömningsblanketten medan det på tillsynsbladet endast framgick att tillsynsanteckningar genomförts var femtonde minut.

Information om rättigheter

Skriftlig och muntlig information

I beslut av chefen i polisregion Syd framgår bl.a. att information till intagna ska ske genom Polismyndighetens informationsblad om rättigheter. Informationsbladet ska sättas upp i cellen om det är praktiskt möjligt. Efter att den intagne fått del av informationen ska detta dokumenteras genom en stämpel på arrestantbladets journalblad (tillsynsblad). Motsvarande gäller i fråga om skriftlig information till de som frihetsberövats utan misstanke om brott (A500.377/2015).

I samband med att en intagen anhålls lämnas det informationsblad över som togs fram av dåvarande Rikspolisstyrelsen och Riksåklagaren 2008 (Information till dig som är misstänkt för brott och därför har berövats friheten). Det förekommer även att gripna får informationsbladet. I en pärm i arresten fanns informationsbladet på flera olika språk.

Det är polispatrullen, utredaren eller arrestpersonalen som lämnar över informationsbladet till den intagne. Tidpunkten för överlämnande kan variera, oftast beroende på den intagnes beteende, t.ex. om han eller hon är våldsam. Den intagne får behålla informationsbladet under hela vistelsen i arresten. Att informationsbladet lämnats över dokumenteras med en stämpel på arrestantbladet.

JO:s personal upplystes under inspektionen om att pärmen med informationsblad kommer uppdateras och endast innehålla Polismyndighetens informationsblad från 2015 (Information till misstänkta och frihetsberövade).

Det är utredaren som lämnar över ett beslut om restriktioner till de intagna, men detta dokumenteras inte.

JO:s personal noterade att det på samtliga granskade arrestantblad fanns en stämpel samt signatur som angav att informationsbladet om rättigheter lämnats över. Det fanns dock inte någon notering om tidpunkten för överlämnandet.

Det finns ingen skriftlig information att lämna till personer som omhändertagits med stöd av LOB.

Information om dagliga rutiner

I anhållningscellerna finns skriftlig information på svenska och engelska om dagliga rutiner, t.ex. möjligheten till rökning, hygienartiklar/dusch och att böcker finns att låna. Information om dagliga rutiner lämnas även muntligen av arrestpersonalen. Tolk anlitas i de fall när intagna inte förstår svenska eller engelska.

Underrättelse till närstående

Enligt ledningen för arresten är det troligen polispatrullen eller utredaren som frågar gripna och anhållna om de vill att närstående ska underrättas om

frihetsberövandet. I de fall närstående underrättats görs en notering om detta i polisens ärendehanteringssystem DurTvå. Det dokumenteras inte att den frihetsberövade tillfrågats om han eller hon vill att en närstående ska underrättas. Det var oklart om det fanns någon rutin om vad som gäller i detta avseende.

LOB-omhändertagna tillfrågas normalt inte om de vill att närstående ska underrättas. Om närstående kontaktats görs en notering om detta på omhändertagandebladet.

Underrättelse till konsulat m.m. när utländska medborgare frihetsberövats

När en utländsk medborgare har frihetsberövats ska hemlandets konsulat underrättas om den intagne begär det (se 1 § lagen om underrättelseskyldighet m.m. när utlänningar är berövade friheten). Det inre befälet underrättar konsulat när utländska medborgare frihetsberövats och detta dokumenteras i DurTvå.

Hälso- och sjukvård

I samband med inskrivningen tillfrågas den intagne om sjukdomar, skador och behov av läkemedel. Det inre befälet beslutar om t.ex. ambulans ska tillkallas för bedömning av den intagnas hälsotillstånd och man är särskilt uppmärksam när intagna lider av diabetes eller har hjärtproblem. Om en intagen blir akut sjuk tillkallas alltid ambulans. Arrestpersonalen får återkommande utbildning i hjärt- och lungräddning.

Medicinhantering

Om en intagen är i behov av läkemedel kontakter personalen akutmottagningen vid sjukhuset i Oskarshamn för kontroll och rådgivning. Det inre befälet beslutar därefter om läkemedel kan delas ut. Det är arrestvakterna som delar ut läkemedel till de intagna och dokumenterar det på en särskild läkemedelslista. Kontakten med sjukvården beskrivs som bra.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för iakttagelser m.m. från inspektionen. Mathias Örtendahl anförde bl.a. följande.

Informationsbladet om rättigheter ska lämnas till intagna i samband med att de placeras i en cell. Han tjänstgör inte i Oskarshamn och vet inte med säkerhet om det fungerar så i praktiken. Inre befäl har ansvaret att delegera till arrestpersonalen att åtgärden utförs.

Det finns ingen rutin att tillfråga LOB-omhändertagna om de vill att närstående ska underrättas.

Innan man började använda säkerhetsbedömningsblanketten gjordes en notering på arrestant- och omhändertagandebladet att säkerhetsbedömning genomförts. Vidare gjordes en notering i fritextraden på omhändertagandebladet om behov fanns av extra tillsyn.

Det finns ingen rutin om vem som fyller i säkerhetsbedömningsblanketten. Dokumentet faxas till inre befäl som tar del av det. Vid behov av förändrad tillsynsfrekvens gör inre befäl en ny bedömning som dokumenteras på säkerhetsbedömningsblanketten som faxats till denne. Det nya beslutet framgår inte på originalblanketten som finns i Oskarshamn.

Vid fråga från JO:s personal om rutinen att anhållna byter om till polisens kläder svarade Mattias Örtendahl att det är en rutin man har i arresten och som har fungerat bra. Han har aldrig hört att någon tvingats byta kläder. Han tror inte att intagnas privata kläder tvättas. Det är vanligt att anhållna bär polisens kläder under häktningförhandlingen. Han ser det som positivt och hygieniskt att intagna slipper använda sina egna kläder under vistelsen i arresten.

Protokollförare vid inspektionen var Elisabeth Sjöblom.

Justeras den 21/12 2016

Lars Olsson

Uttalande

Jag har tagit del av protokollet, som föranleder följande uttalanden från min sida.

Celler och materiella förhållanden

Ljusinsläpp

I protokollet redogörs för den bristfälliga standarden i fråga om ljusinsläpp i anhållningscellerna. Enligt förordningen om utformningen av häkten och polisarrester ska ett förvaringsrum vara försett med fönster så att en intagen får tillräckligt med dagsljus.

Det är angeläget att Polismyndigheten vidtar åtgärder för att öka ljusinsläppet i celler där anhållna kan placeras.

Intagnas kläder

Enligt 3 kap. 3 § Polismyndighetens föreskrifter och allmänna råd om polisarrester (PMFS 2015:7, FAP 102-1) ska en intagen, vid behov, förses med sängkläder, kläder och skor. Utrustningen får begränsas om det är nödvändigt för att förhindra att den intagne skadar sig själv eller andra. Enligt ett allmänt råd till bestämmelsen bör den intagne alltid ha något att skyla sig med, och en intagen får inte vistas i arresten utan kläder under längre tid än vad som är nödvändigt för den intagnes egen säkerhet.

Av protokollet framgår att frihetsberövade som anhålls byter om till särskilda kläder som tillhandahålls av Polismyndigheten. Jag har förståelse för att ett klädbyte för en intagen i en del fall kan vara påkallat för att förhindra självskada eller av hygienskal. En anhållens rätt att bära sina egna kläder kan dock ytterst bara begränsas efter en bedömning med stöd av 3 kap. 3 § i den nämnda föreskriften om att han eller hon inte får inneha något eller några klädesplagg.

Jag förutsätter att Polismyndigheten i fortsättningen informerar anhållna intagna i Oskarshamn om att ett klädbyte till Polismyndighetens kläder inte är obligatoriskt, utan att de har rätt att bära sina egna kläder om de vill. Anhållna som utnyttjar erbjudandet om byte till Polismyndighetens kläder bör vidare ges möjlighet att byta tillbaka till sina egna kläder inför en eventuell häktningförhandling.

Tillsyn

Det framgår av protokollet att det i några fall saknas notering om den intagnes status och som mest under sju och en halv timme. Att registrera mer information, t.ex. om den intagne sover på höger eller vänster sida eller sitter upp, gör det möjligt att i efterhand granska om något särskilt har inträffat under den intagnes vistelse i arresten. Sådan information är också av vikt för personalen vid tillsynen av den intagne. Jag utgår från att det inrättas en rutin för en mer noggrann dokumentation av de intagnas status (jfr JO:s ärende 6291-2014).

Information till intagna

I ett beslut den 18 juni 2014 om information om rättigheter och verkställighetens innebörd till intagna i polisarrest (JO 2014/15 s. 104, dnr 2572-2013) betonade jag bl.a. angelägenheten av att det införs rutiner som innebär att intagna får del av information om sina rättigheter och verkställighetens innebörd på ett rättssäkert sätt. I detta ligger bl.a. att personer som är frihetsberövade oavsett grunden för frihetsberövandet får tillgång till information om sina rättigheter, också i skriftlig form, på ett språk som de förstår, i så nära anslutning till frihetsberövandet som möjligt. Jag påtalade också vikten av att dokumentera vidtagna åtgärder, bl.a. från kontroll- och rättssäkerhets-synpunkt.

Vad som kommer fram föranleder mig att påminna Polismyndigheten om att den har en skyldighet att informera frihetsberövade personer om deras rättigheter i så nära anslutning till frihetsberövandet som möjligt och att det av Polismyndighetens föreskrifter numera uttryckligen framgår att informationen, som huvudregel, ska lämnas skriftligt, och att det ska dokumenteras att så har skett. Det är inte godtagbart att arresten i Oskarshamn inte har rutiner som säkerställer att föreskrifterna efterlevs. Jag förutsätter att detta åtgärdas.

Rutiner för underrättelse till närstående

Vid inspektionen kom det fram att det inte finns någon rutin som anger att intagna ska tillfrågas om de vill att närstående ska underrättas om frihetsberövandet. Jag vill därför erinra om de skyldigheter som gäller i fråga om underrättelse till intagnas närstående (se 24 kap. 21 a § rättegångsbalken, 17 a § polislagen och 3 § häktesförordningen samt bl.a. ärendena JO 2012/13 s. 165, dnr 3682-2011, och JO 2013/14 s. 222, dnr 2293-2012). Det finns också i fråga om underrättelser till närstående anledning att erinra om dokumentationskravet i Polismyndighetens föreskrifter. Jag förutsätter att man från polisens sida vidtar åtgärder för att komma till rätta också med dessa brister.

I övrigt föranleder protokollet inte några uttalanden från min sida.

2016-12-21

Cecilia Renfors